

VARSINAIS-SUOMEN PELASTUSLAITOS

YMPÄRISTÖVAHINKOJEN TORJUNTASUUNNITELMA 2020 - 2024

1	JOHDANTO	4
1.1	Yleistä	4
1.2	Perusteet	4
1.3	Suunnitelman tarkoitus ja suunnitelmakauden painopisteet	6
1.4	Suunnitelman hyväksyminen	6
1.5	Suunnitelman hankinnat ja kustannusten jako	7
1.6	Kustannukset ja korvauseriaatteet onnettomuuksissa	8
2	SELVITYS TORJUNTAVALMIUDESTA	9
2.1	Torjuntatasoselvitys	11
2.1.1	Torjuntavalmius maa-alueilla	11
2.1.2	Torjuntavalmius merialueilla	12
2.1.3	Aluskemikaalivahingot	12
2.1.4	Öljyntorjuntavarikot	13
2.1.5	Kunnat ja jälkitorjunta	14
2.1.6	Yhteistoimintaviranomaisten valmius merialueilla	14
3	RESURSSIT	15
3.1	Torjuntaviranomainen	15
3.2	Torjuntaan osallistuvat muut toimijat	15
4	PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMINEN SAARISTOMEREN ALUSÖLJY- JA ALUSKEMIKAALIONNETTOMUUKSISSA	16
4.1	Pelastuslaitoksen yksiköiden johtaminen.....	16
5	PELASTUSTOIMINTA	17
5.1	Torjuntayksiköt	17
5.2	Torjuntatoimiin varautuminen merialueella.....	17
5.3	Nopean toiminnan puomikalusto	17
5.4	Rantatorjunta Saaristomerellä alusöljyvahingoissa	18
5.5	Hälytysjärjestelmä ja vahinkoilmoitusten tekeminen	18
6	TIEDOTTAMINEN ONNETTOMUUSTILANTEISSA	19
7	TORJUNTAHENKILÖSTÖN KOULUTUS	20
7.1	Pelastuslaitoksen henkilöstön koulutus.....	20
7.2	Harjoitustoiminta	20
7.3	Kuntien öljyntorjunnasta vastaavien koulutus	20
8	TORJUNTAVALMUSTOIMINTA JA TARVIKKEET	22
8.1	Nykyinen torjuntavalmuus	22
8.2	Torjuntavalmuksen hankinta ja päivittäminen.....	22
8.3	Valmuksen varastointi, kuljetus ja huolto.....	22
9	ÖLJYVAHINGOJEN JÄLKITORJUNTA, ÖLJYJÄTTEEN VASTAANOTTO, VARASTOINTI JA JATKOKÄSITTELY SEKÄ MAASTON PUHDISTUS	24
10	RISKIKOhteet	26
10.1	Pohjavesialueet.....	26
10.2	Suojelualueet ja muut tärkeät suojelukohteet.....	26
10.3	Palavan nesteiden varastot, joissa on öljyä yli 100 m ³	26
10.4	Laivanrakennus- ja korjaustelakat	26
10.5	Satamat.....	27
10.6	Uimarannat.....	27
10.7	Alusten suojasatamat Saaristomerellä.....	27

11	VIESTIOHJE	28
12	KEHITTÄMINEN	29
13	LIITELUETTELO	30

1 JOHDANTO

1.1 Yleistä

Ympäristövahinko on määritelmän mukaan sellainen vahinko tai haitta, jossa maahan, ilmaan tai veteen joutunut öljy, kemikaali tai muu haitallinen aine aiheuttaa vaaraa ihmiselle, eläimille tai luonnolle liikaamalla, turmelemalla tai pilaamalla maaperää, vesiä, kasvillisuutta, eläimistöä, laitteita tai rakenteita.

Vesien pilaantumisen tarkoitetaan vesialueiden tilaan liittyvää vaaraa ihmisen terveydelle, elollisten luonnonvarojen ja vesialueiden elämän vahingoittumista, esteitä kalastukselle, kalan kasvatukselle tai muulle oikeutetulle vesialueiden käytölle, veden käyttöominaisuuksien huonontumista, viihtyisyyden vähentymistä tai muuta näihin rinnastettavaa haittaa.

Maa-alueiden kemikaali- ja öljyvahingoista vesistöön kohdistuvat vahingot vastaavat vaikutuksiltaan ja tarvittavilta torjuntatoimiltaan alusten aiheuttamia kemikaali- ja öljyvahinkoja ja niiden torjumista rantavyöhykkeellä. Maa-alueiden ja sisävesistöjen kemikaali- ja öljyvahingoissa vahinkoaine voi olla peräisin muistakin lähteistä kuin aluksista, kuten teollisuuslaitoksista, rautatiekuljetuksista, maakuljetuksista, varastoista, kemikaali- ja öljysäiliöistä, hulevesiviemäreistä ja muista vastaavista.

Vaikutuksiltaan ja torjuntatekniikaltaan pohjaveteen kohdistuvat vahingot muodostavat aivan toisenlaisen ryhmän kuin ne vahingot, joissa kemikaali, öljy tai muu haitallinen kemikaali joutuu maaperään. Merkittävimpiä pohjaveden puhtautta vaarantavia vahinkolähteitä ovat öljyjen ja kemikaalien tai muiden haitallisten aineiden rautatie- ja maantiekuljetukset sekä varastointi pohjavesialueilla. Yhden erityisen vaaratekijän muodostavat pohjavesialueilla olevat kiinteistöjen maanalaiset lämmitysöljysäiliöt sekä huoltoasemien maanalaiset bensiini- ja öljysäiliöt.

Pohjavesien suojelussa ja myös kemikaali- ja öljyvahinkojen torjunnassa on erityistä huomiota kiinnitettävä tärkeisiin pohjavesialueisiin.

Ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelman laatiminen perustuu lakiin pelastuslain muuttamisesta 1353/2018 31.12.2018. Alueellinen pelastustoimi laatii ko. suunnitelman siten, että merellinen osa on laadittu Rajavartiolaitoksen ohjauksessa.

1.2 Perusteet

Alueellisen pelastustoimen on huolehdittava kemikaali- ja öljyvahinkojen sekä muiden haitallisten aineiden torjunnasta ja se on velvollinen antamaan muille öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaviranomaisille virka-apua. Alueella on oltava ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma sekä nimetty viranomaisena, joka on vastuussa torjunnan järjestämisestä ja johtamisesta.

Suunnitelman valmistelussa on huomioitu mm. valtioneuvoston periaatepäätöstä ympäristövahinkojen kansallisesta strategiasta vuoteen 2025. Suunnitelman teknisessä valmistelussa on noudatettu Suomen ympäristökeskuksen julkaisua (Su-

men ympäristövahinkojen torjunnan kokonaisselvitys 2017–2025). Tämä selvitys luo pohjan pelastuslaitoksen valmiudelle erityisesti merialueiden ympäristöönnettomuuksien torjunnassa ja varautumisessa. Selvityksen mukaan pelastuslaitoksen on ylläpidettävä suorituskykyä, jolla kyetään rajaamaan Saaristomeren alueella arviolta 20 000 tonnin suuruisen alusöljyvahingon vaikutuksia. Varautuminen edellyttää luonnollisesti laajaa ja toimivaa viranomais- ja vapaaehtoisjärjestelmää.

Varsinais-Suomen pelastuslaitos on solminut yhdessä länsirannikon kuuden muun pelastuslaitoksen ja Länsi-Suomen merivartioston kanssa yhteistoimintasuunnitelman. Tällä suunnitelmalla tiivistetään yhteistyötä eri pelastuslaitosten ja Merivartioston kesken. Samalla luodaan puitteet yhteistoiminnalle myös vapaaehtoisjärjestöjen ja muiden toimijoiden kesken. Tämän suunnitelman mukaan Varsinais-Suomen pelastuslaitos varautuu alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntatoimiin kotimaan liikennealueilla I ja II.

Pelastuslaissa määritetään ensisijainen torjuntaviranomainen, jolla on vastuu tehtävän johtamisesta ja eri toimijoiden toiminnan yhteensovittamisesta tilannekuva mukaan lukien. Aavalla merellä torjuntatoimia johtaa Rajavartiolaitos. Muualla merialueella (saariston merialue) ja sisävesillä johtovastuu on pelastuslaitoksella. Torjuntaviranomaiset voivat esim. suorituskyvystä tai muista olosuhteista johtuen sopia tarvittaessa muustakin johtamisjärjestelystä. Alueellinen ELY-keskus antaa asiantuntija-apua ja öljyvahinkojen ja kemikaalivahinkojen torjunnassa. ELY-keskuksella on lisäksi ohjaava ja yhteensovittava rooli öljyvahingon jälkitorjunnassa.

Pelastustoimi vastaa maa-alueen ympäristövahinkojen torjunnasta alueellaan. Se ohjaa myös ympäristövahinkojen torjunnan varautumista alueellaan siten kuin pelastuslaissa ja sen mukaisissa säädöksissä määrätään.

Suomen ympäristövahinkojen torjunnan kokonaisselvitys 2017–2025 -julkaisun mukaan Naantalin öljysatamaan johtavalla Saaristomeren syväväylällä alusvahingon aiheuttama vuotomäärä olisi arvion mukaan n. 20 000 m³, Saaristomeren muilla väylillä Naantaliin vuodon määrä onnettomuudessa olisi n. 10 000 m³ ja muilla väylillä n. 1000–5000 m³. Julkaisun mukaan pelastuslaitoksen pitää varautua siihen, että sillä on suorituskykyä toteuttaa avovesikaudella 3 kilometrin suojapuomituksen selvittäminen. Lisäksi pelastuslaitoksen tulee varautua siihen, että sillä on suorituskykyä avustaa naapuripelastustoimen aluetta siten, että vuorokauden sisällä tehtävän saamisesta se toimittaa onnettomuusalueelle useita kilometrejä puomikalustoa. Julkaisussa on lisävaatimuksia siitä, miten suurista kalustomääriä on pyrittävä toimitamaan onnettomuusalueelle seuraavien vuorokausien kuluessa.

Pelastuslaitos oli mukana Archoil-hankkeessa, jonka lopputuloksena syntyi mm. Utön syväväylän alueen pikapuomitussuunnitelma. Tätä valmiutta kehitetään edelleen tällä suunnitelmakaudella.

Asetetut vaatimukset edellyttävät, että pelastuslaitoksen henkilöstöä voidaan kouluttaa jatkuvasti ympäristövahinkojen torjunnassa. Lisäksi torjuntakaluston sekä siihen liittyvä kaluston ja henkilöstön kuljetuslogistiikka on riittävän hyvällä tasolla arvioituihin tehtäviin nähden.

Laaditun riskiarvion (maa- ja merialueet) mukaan maanteillä tapahtuvat kuljetukset suoritetaan pääsääntöisesti suurimmilla pääväylillä. Muilla teillä ja taajamissa tapahtuu öljytuotteiden kuljetuksia lähinnä jakelumuodossa. Teiden ylläpitäjät ovat pääsääntöisesti tietoisia kuljetusten aiheuttamista riskeistä ja näihin arvioituihin uhkisiin on varauduttu mm. teiden rakentamisvaiheessa (suoja-alueet, valuma-altaat

jne.).

Merikuljetusten suurimmat riskit ovat arvioiden mukaan saariston laivaväylän alusliikenne sekä kauempana merellä tapahtuva meriliikenne.

Rautateillä öljytuotteiden kuljetusmäärä ei ole meriliikenteen määrään verrattavaa, mutta raideliikenteessä kulkee vastaavasti runsaasti vaarallisia aineita.

Meriliikenne ja liikennemäärät saaristossa

Liite 1

1.3 Suunnitelman tarkoitus ja suunnitelmakauden painopisteet

Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa pelastuslaitoksen suorituskyky ympäristövahinkojen torjunnassa siten, että torjuntatyö saadaan käyntiin nopeasti ja tehokkaasti onnettomuuden laajentumisen minimoimiseksi. Suunnitelmalla jatketaan edellisten suunnittelukausien aikana luotua valmiutta ja suorituskykyä, ja se on laadittu eri toimijoiden kanssa yhteistyössä. Suunnitelma on osa Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen pelastustoiminnan suunnitelmakokonaisuutta. Torjuntasuunnitelmassa mainituissa kalusto- ja välinehankinnoissa huomioidaan valtakunnallinen yhteensopivuus ja yhteneväisyys, jotta teknistä kalustoa voidaan hyödyntää sekä Rajavartiolaitoksen että toisen pelastuslaitoksen johtamassa torjuntaoperaatiossa ennistä paremmin.

Tämän suunnittelukauden kärkihankkeina Varsinais-Suomen pelastuslaitoksella ovat:

- ❖ Henkilöstön osaamisen kehittäminen ympäristöonnettomuuksien osalta
- ❖ Aluskaluston suorituskyvyn ylläpito uusimmalla korvaavin hankintoin nykyistä aluskalustoa kokonaismäärää lisäämättä
- ❖ Ympäristövahinkojen torjunnan suorituskyvyn kehittäminen erityisesti kemikaalitorjuntavälineiden osalta
- ❖ Pelastustoimintaan sisältyvän henkilö- ja kalustokuljetuslogistiikan kehittäminen
- ❖ Vapaaehtoistoimijoiden roolin täsmentäminen osana pelastustoimintajärjestelmää
- ❖ Pelastustoiminnan kehittäminen merialueilla siten, että pelastuslaitoksella on suorituskykyä toimia myös kotimaan liikennealueen II ulkopuolella (avun antaminen oman alueen ulkopuolelle esim. muille pelastuslaitoksille)

Ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma on osa pelastustoiminnan kokonaissuunnittelua, joka pohjautuu voimassa olevaan pelastustoimen palvelutasopäätökseen. Ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma perustuu pelastuslaitoksen paloasema- ja tukikohtaverkostoon ja niissä toimivaan päätoimiseen henkilöstöön ja sopimuspalokuntahenkilöstöön. Torjuntatason määrittämistä ohjaa mm. ympäristöministeriön Suomen ympäristövahinkojen torjunnan kokonaisselvitys 2019–2025 -julkaisu.

1.4 Suunnitelman hyväksyminen

Varsinais-Suomen ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelman 2020–2024 hyväksyy

Varsinais-Suomen aluepelastuslautakunta.

Suunnitelmaa kuitenkin tarkistetaan, jos toimintaympäristön muutokset sitä edellyttävät. Suunnitelman liitteitä voidaan päivittää suunnitelmakauden aikana ilman koko suunnitelman uudelleenhyväksyntää, jos muutokset ovat vähäisiä.

Alueen pelastustoimen on lähetettävä hyväksymänsä ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma tiedoksi Rajavartiolaitokselle. Lisäksi suunnitelman öljyntorjuntaa koskevat hankintaesitykset lähetetään Öljysuojarahastolle ennakkopäätösmerkintää varten 85 000 euroa ylittävien hankintojen osalta.

Tätä suunnitelmaa laadittaessa on vielä kuitenkin epäselvää, miten öljyntorjunnan käyttö- ja koulutuskustannusten ja muiden kustannusten vahvistaminen valtakunnallisesti jatkossa tehdään. Öljysuojarahaston antaman tiedon mukaan kuitenkin välttämättömät valmiuden ylläpitämiseen liittyvät hankinnat/hankkeet voidaan ottaa rahaston käsittelyyn myös seuraavien lähivuosien aikana.

1.5 Suunnitelman hankinnat ja kustannusten jako

Pelastuslaitos varautuu ympäristövahinkojen osalta sekä maa- että merialueilla tapahtuviin onnettomuuksiin. Kustannusten jakautumisen näkökulmasta merialueen onnettomuuksiin varautuminen on taloudellisesti selvästi kalliimpaa johtuen toiminta-alueen haasteellisuudesta sekä torjuntakaluston monimuotoisuudesta.

Pelastuslaitos pyrkii tämän suunnitelman myötä ylläpitämään sekä kehittämään omaa suorituskykyään ympäristövahinkojen torjunnassa. Tämä varautuminen tehdään yhdessä eri viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Yhteistyötahot kustantavat pääosin itse oman varautumisen aiheuttamat kustannukset, ja osa hankinnoista voidaan toteuttaa myös yhteishankintoina.

Torjuntavalmiuden ylläpitämiseksi Suomessa on rahoitusmalli, jota hallinnoi Öljysuojarahasto. Rahasto kerää varat pääosin mineraaliöljyä kuljettavien alusten öljysuojamaksuista kertyneillä tuloilla. Näistä varoista on ennakkopäätösmerkintä kuluilla kustannettu mm. pelastuslaitosten torjuntakaluston hankintoja sekä torjuntahenkilöstön koulutuksia. Öljysuojarahaston varojen keräämisprosessiin liittyvien EU-tason selvityksistä johtuen rahasto on linjannut syksyllä 2019, että seuraavien 2–3 vuoden hankintojen rahoituspäätökset harkitaan erityisen tarkoin eikä esim. uushankintoihin ole mahdollista saada korvausta ilman erityisen painavia perusteita. Tästä johtuen myös tässä suunnitelmassa esitettävät hankinnat arvioidaan jatkossa hankekohtaisesti rahaston ohjeiden mukaan. Pelastuslaitos esittää kuitenkin, että suunnitelmaan sisällytetään näkemys suunnitelmakauden hankinnoista ja käyttömenoista, jotka sitten valmisteluvaiheessa arvioidaan hankekohtaisesti Öljysuojarahaston ohjeiden huomioiden. Jos kyseessä on kuitenkin välttämätön ja perusteltu hankinta, voi Öljysuojarahasto harkintansa mukaan myöntää korvauksia näihin hankintoihin.

Pelastuslaitoksen ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma 2020–2024 laaditaan sillä periaatteella, että suorituskyky säilyisi vähintään nykytasolla. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää määrärahoja koulutukseen ja hankintoihin, joiden avulla suorituskyky kyetään säilyttämään. Hankintaesitykset ovat liitteenä.

1.6 Kustannukset ja korvausperiaatteet onnettomuuksissa

Suomen korvauslainsäädäntö noudattaa pääperiaatetta, jonka mukaan "likaaja maksaa". Tämä tarkoittaa käytännössä, että vahingon aiheuttaja on velvollinen korvaamaan torjuntakustannukset ja torjunnasta aiheutuneet kustannukset ja vahingot. Sellaisten ympäristöonnettomuuksien osalta, joissa onnettomuuden aiheuttajaa ei saada selville tai tapauksissa, joissa aiheuttaja todetaan varattomaksi, voidaan öljyntorjuntakustannusten korvausta hakea mineraaliöljypohjaisessa öljyvahingossa edelleen Öljysuojarahastolta.

Merellä tapahtuneen aluskemikaalivahingon torjuntakustannukset katetaan valtion varoista.

2 SELVITYS TORJUNTAVALMIUDESTA

Varsinais-Suomen pelastuslaitos toimii maakunnan alueella ja pelastustoimintaa ohjataan pelastustoimen palvelutasopäätöksellä. Pelastuslaitos suorittaa vuosittain n. 9 000 pelastustehtävää, n. 40 000 ensihoitotehtävää ja n. 200 ensivastetehtävää. Tehtäviin osallistuu pelastuslaitoksen päätoimisen henkilöstön ja sopimuspalokuntahenkilöstön lisäksi laaja viranomaisten ja vapaaehtoisen pelastuspalvelun henkilöstö.

Maakunnan tunnuslukuja ovat (31.12.2018):

	Asukasluku 31.12.2013	Kokonais- pinta-ala km ²	Sisäve- siä km ²	Sisäve- siä %	Merialu- eita km ²	Merialu- eita %
Varsinais- Suomi	470 880	20 570	262	1,17	9612	46,80

Asukkaita yhteensä 478 582.

Ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma pohjautuu pelastuslaitoksen laatimaan alueelliseen riskinarvioon, meripelastusviranomaisten kanssa laadittuun merialueen riskiarvioon sekä öljyntorjunnan torjuntatekniikkaan liittyviin ohjeisiin (mm. kalusto-ohje (MHi/SYKE/YVY 19.5.2009). Suunnittelussa on otettu lisäksi huomioon Suomen ympäristökeskuksen ohjeistus öljyntorjuntaveneistä.

Saaristomeren merialue on pinta-alaltaan laaja (9612 km²), ja sen rajanaapureina ovat Ahvenanmaan saaristo sekä Suomenlahden ja Satakunnan merialueet. Alue sisältää lisäksi mm. pohjoisen Itämeren laivaliikenteen solmukohtan, ja osa Saaristomeren alueesta rajautuu kansainväliseen vesialueeseen. Saaristomeren kansallispuisto ja koko Saaristomeri muodostavat suuren yhtenäisen luontokokonaisuuden, joka on osa UNESCO:n biosfääriohjelmaa.

Varautumisen tueksi pelastuslaitos päivittää alueen maa- ja merialueiden riskianalyysejä yhdessä eri viranomaisten kanssa. Nämä analyysien sisältämät arviot on huomioitu pelastustoiminnan suunnittelussa.

Pääosa ympäristövahingoista Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen osalta tapahtuu maa-alueilla ja niiden haittavaikutukset on kyetty rajaamaan onnettomuuksien alkuvaiheissa siten, että onnettomuudesta ei ole syntynyt merkittäviä pitkäkestoisia ongelmia. Huomioitavaa on kuitenkin, että maa-alueilla tapahtuneiden tehtävien menestyksenkäs hoitaminen on perustunut nopeaan onnettomuudesta saatuun tietoon ja hyvään pelastuslaitoksen suorituskykyyn.

Merialueiden onnettomuuksien arviointi ja niihin varautuminen on selkeästi monitahoisempaa, koska tilanteissa on varsin monta eri vaikutinta. Sääolosuhteet, onnettomuuden aiheuttaja, tieto onnettomuudesta sekä onnettomuusalueen maastolliset olosuhteet muodostavat erityisen haasteen. Tämä edellyttää viranomaisilta ja muilta toimijoilta hyvää varautumista sekä riittävää suorituskykyä onnettomuuden tapahtuttua.

Ohessa on tietoa Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueen öljy- ja kemikaalionnettomuuksista vuosilta 2015–2019.

Vuositasolla Varsinais-Suomen maakunnassa tapahtuu n. 200–250 öljyvahinkoa ja vaarallisten aineiden onnettomuutta. Vuosien 2015–2019 aikana niitä on tapahtunut maa-alueilla 907 kappaletta. Tyypillisiä maa-alueiden öljyvahinkojen tapahtumapaikkoja ovat olleet maantie, katu tai muu vastaava taajama. Myös asuinrakennuksissa, jakelupisteillä sekä varastoalueilla tapahtuu tilastollisesti enemmän öljyvahinkoja.

Merialueilla öljyvahinkoja on vuosien 2015–2019 aikana tapahtunut yhteensä 91.

Öljyvahingot ja vaarallisten aineiden onnettomuudet vuosittain 2015 - 2019			
Vuosi	Öljyvahinko	Vaarallisten aineiden onnettomuus	Yhteensä
2015	173	30	203
2016	172	27	199
2017	219	25	244
2018	212	25	237
2019	222	26	248
Yhteensä	998	133	1131

Öljyvahingot maalla ja merellä 2015-2019	
Tapahtumapaikka	lkm
Maa-alueella	907
Merialueella	91

Öljyvahingot tapahtumapaikan mukaan vuosittain 2015 - 2019						
Vahingon tapahtumapaikka	2015	2016	2017	2018	2019	Yhteensä
Tuotantolaitos	4	7	4	5	7	27
Varasto tai varastointialue	9	3	9	17	11	49
Myymälä tai jakelupiste	3	14	11	13	10	51
Majoitus- tai ravitsemusrakennus	0	1	2	0	0	3
Julkinen rakennus	2	4	2	1	4	13
Maa-, metsä- tai kotitalousrakennus	0	4	1	0	2	7
Asuinrakennus	3	15	7	9	8	42
Muu rakennus	2	1	0	3	3	9
Rakenteilla oleva rakennus	1	0	2	0	1	4
Muu työmaa	5	2	2	7	4	20
Merialue	5	4	3	6	2	20
Merialueen satama	16	14	20	8	13	71
Sisävesialue	0	2	6	5	0	13
Sisävesialueen satama	1	1	1	2	0	5
Rautatie	0	0	0	0	1	1
Ratapiha	1	0	0	0	1	2
Maantie	45	33	52	54	49	233
Katu tai muu vastaava taajama-alue	55	47	71	53	81	307
Lentokenttä	0	1	0	0	0	1
Maasto	5	6	6	14	15	46
Muu paikka	16	13	20	15	10	74
Yhteensä	173	172	219	212	222	998

2.1 Torjuntatasoselvitys

2.1.1 Torjuntavalmius maa-alueilla

Pelastustoimen palvelutasopäätöksen mukaan pelastuslaitoksella tulee olla valmius vastata alueellaan pelastustoiminnan johtamisesta sekä pelastustoiminnasta. Tätä tehtävää varten alueella on yli 80 paloasemaa ja varikkoa, joissa toimii päätoimista henkilöstöä, työsopimussuhteista henkilöstöä ja sopimuspalokuntien henkilöstöä. Kunkin paloaseman henkilöstö kykenee käynnistämään ympäristövahinkojen onnettomuuksien johtamis-, rajaus- ja torjuntatoimet. Tehtävän laajuuden mukaan pelastuslaitos on ohjeistanut hätäkeskusta lisäämään tarvittaessa torjuntaresurssia tehtävän niin vaatiessa.

Pelastuslaitos saa tarvittavaa tukea maa-alueiden ympäristöonnettomuuksissa mm. ELY-keskukselta ja kuntien ympäristöviranomaisilta.

2.1.2 Torjuntavalmius merialueilla

Merialueiden alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen varautumisen peruste on määritetty ympäristöministeriön laatimassa Suomen ympäristövahinkojen torjunnan kokonaisselvitys 2017–2025 -julkaisussa. Tämän julkaisun mukaan Saaristomeren alueella on varauduttava öljyvahinkoon, jonka päästön määrä on n. 20 000 tonnia. Huomionarvoista on verrata, että kesällä 2019 Suomen Leijonan majakan merialueella tapahtuneessa ja useita vuorokausia kestäneessä torjuntatehtävässä mereen vapautui arviolta 9–39 tonnia jätettä.

Alueselvitys, Saaristomeren suunnitelma-alue Liite 3 A

Riskianalyysi, Saaristomeren suunnitelma-alue Liite 3 B

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen pelastushenkilöstö sekä alueen sopimuspalokunnat osallistuvat öljy- ja kemikaalionnettomuuksien torjuntaan. Merialueiden pelastustoiminnan valmiuden tehostamiseksi Paraisten, Kaarinan, Naantalın ja Uudenkaupungin paloasemat henkilöstöineen toimivat meritoiminta-asemina. Meritoimintakykyä on myös useilla sopimuspalokunnilla saariston alueella.

Merialueella pelastuslaitoksen oma ympäristövahinkojen torjuntavalmius perustuu henkilöstön lisäksi vene- ja torjuntakalustoon. Pelastuslaitoksen pääkalustona ympäristövahinkojen torjunnan osalta ovat E- ja F-luokan veneet tukiveneineen ja tarvittava puomikalusto. Venekalusto on sijoitettu merialueen riskianalyysin mukaisesti siten, että kalustolla kyettäisiin saavuttamaan vahinkoalue mahdollisimman pian nopean torjuntatyön aloittamiseksi.

Pelastuslaitos varautuu alus- ja puomikalustollaan rantojen ja saarten suojaamiseen. Pelastuslaitoksella on myös suorituskykyä avomeripuomitukseen, jos se olosuhteet huomioiden on mahdollista. Puomituksen nopea käynnistäminen pyritään järjestämään riskialueille sijoitetuilla pikapuomeilla, jotka voidaan toimittaa onnettomuuskohteeseen ennen varsinaisten puomien paikalle tuontia.

Pelastuslaitos ylläpitää jatkuvassa meripelastustehtävien mukaisessa valmiudessa myös MIRG-ryhmää, joka on erikoiskoulutettu toimimaan meriolosuhteissa erityisesti alusonnettomuuksissa. Tätä ryhmää käytetään myös öljyvahinkotilanteissa tarpeen mukaan.

2.1.3 Aluskemikaalivahingot

Aluekemikaalionnettomuuteen varautuminen ja onnettomuuden aikainen johtamistoiminta kuuluu pelastuslaitokselle, jos onnettomuus tapahtuu sen vastuualueella. Aluekemikaalionnettomuuksiin varautuminen ei tällä hetkellä ole Suomessa riittäväällä tasolla. Varautumisen ohjaukseen onkin panostettava jatkossa selvästi lisää, jotta valtakunnallinen valmius saataisiin vastaamaan arvioituja riskejä. Tämä epäjatkuvuuskohta on huomioitu mm. ympäristöministeriön julkaisussa (Suomen ympäristövahinkojen torjunnan kokonaisselvitys 2019–2025).

Pelastuslaitoksen pelastushenkilöstö ylläpitää kemikaalitorjuntavalmiutta ja suorituskykyä, joka pohjautuu pääosin maa-alueilla tapahtuneiden onnettomuuksien torjuntaan. Merialueiden kemikaalionnettomuuksiin on jatkuvassa valmiudessa MIRG-ryhmä, jonka toimintaan liittyy tehtävän aikana myös Helsingin pelastuslaitoksen vastaava ryhmä. Tämä kokonaisuus kykenee erinomaisesti tiedusteluun ja pelas-

tustoiminnan toteuttamiseen aluksilla. Ryhmä ei kuitenkaan yksin kykene suoriutumaan laajasta aluskemikaalivahingon torjuntatoiminnasta vaan se vaatii tuekseen nykyistä selkeästi laajemman viranomaisorganisaation. Tätä valmiutta ei siis ole vielä riittävästi Suomessa olemassa.

Pelastuslain mukaan aluskemikaalivahinkojen torjuntakustannukset katetaan valtion varoista. Pelastuslaitokselle kuitenkin kuuluu alueellaan tapahtuneen aluskemikaalionnettomuuden aikaiset pelastustehtävät ja niiden johtaminen, jolloin pelastuslaitoksella on oltava suorituskyky mainitun tehtävän hoitamiseen. Tämän hetken arviota mukaan Suomen eri viranomaisilla ei ole riittävää suorituskykyä vastata aluskemikaalionnettomuuksiin. Valmius edellyttää pelastuslaitostasoa laajempaa valmistelua. Ennen valtakunnallisen valmistelun käynnistämistä on kuitenkin tärkeää, että pelastuslaitoksen omaa valmiutta kehitetään uhka-arvioiden mukaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Pelastuslaitoksella on hyvä pohja varautua kemikaalionnettomuksiin teknisesti, koska henkilöstöllä on kokemusta maa-alueiden kemikaalionnettomuuksien hoitamisesta. Pääpainon on jatkossa oltava ajoneuvokaluston (alukset, ajoneuvot) henkilökohtaisen varustuksen kehittämisen ja koulutuksen lisäksi moniviranomaistehtävän johtamisosaamisen kehittämisessä.

MIRG Toimintaohje FIN MIRG SOP 1-18 *Suojaustaso IV*

Liite 4

2.1.4 Öljyntorjuntavarikot

Merialueen torjuntakalustoa on pääosin keskitetty kolmeen öljyntorjuntavarikkoon, joita käytetään yhteistyössä Rajavartiolaitoksen kanssa.

Öljyntorjuntavarikot on sijoitettu siten, että niissä oleva materiaali saataisiin mahdollisimman tehokkaasti käyttöön eri viranomaisten alus- ja venekalustolla. Varastot luokitellaan valtakunnallisesti seuraavasti:

Varaston luokitus	Varaston materiaalin käyttötarkoitus
Alusöljyvahingot AÖ:	
AÖ1	Pieni varasto
AÖ2	Keskikokoinen varasto
AÖ3	Keskusvarasto

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen varikot:

AÖ1 Kustavi, Dragsfjärd, Taivassalo, Särkisalo, Utö

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen varikot:

ÄÖ2 Uusikaupunki
 ÄÖ2 Parainen, sisältää myös Rajavartiolaitoksen materiaalia
 AÖ3 Turku

Maaöljyvahingot MÖ:

MÖ1 Pieni varasto (pelastusajoneuvoon, peräkärriyn tms. varastoitu kalusto pienten maaöljyvahinkojen alkuvaiheen torjuntaa varten)
 MÖ2 Keskikokoinen varasto (konttiin sijoitettu peruskalusto maaöljyvahinkojen torjuntaa varten). Sijoituspaiikat: Masku, Turku, Salo, Loimaa, Uusikaupunki, Dragsfjärd, Taivassalo, Loimaa, Särkisalo.

2.1.5 Kunnat ja jälkitorjunta

Kunnan tehtäväksi on määrätty osallistua ympäristövahinkojen torjuntaan siltä osin, kun sillä on suorituskykyä ja resursseja ao. tehtävään. Tätä varten pelastuslaitos päivittää määräajoin kuntien nimeämien ympäristöhenkilöiden verkostoa.

Lainsäädännön mukaan ympäristövahinkojen jälkitorjunta ja siihen sisältyvä ennallistaminen kuuluu kunnan vastuulle, ellei vahingon aiheuttaja kykene siitä huolehtimaan. Jälkitorjunta käynnistyy, kun pelastustoiminta katsotaan päättyneeksi. Ympäristöministeriö selvittää osaltaan, miten jälkitorjunta on tulevaisuudessa tarkoituksenmukaista toteuttaa ja mikä on jälkitorjunnan koko prosessi. Pelastuslaitos vastaa pelastustoiminnasta oman alueensa osalta ja tukee kuntaa/kuntia myös jälkitorjunnan toteuttamisessa.

Kuntien öljyntorjunnan yhdyshenkilöt

Liite 5

2.1.6 Yhteistoimintaviranomaisten valmius merialueilla

Merialue muodostuu ns. aavasta merialueesta sekä saaristo-/ranta-alueista. Varautumisen ja johtamistoiminnan osalta karkea jako on, että Rajavartiolaitos johtaa aavan merialueen ympäristöonnettomuuksia ja pelastuslaitos vastaa saariston alueen ja ranta-alueiden torjuntavalmiudesta ja johtamisesta tehtävän aikana. Tämä linjaus tukee myös kunkin viranomaisen omaa varautumissuunnittelua.

Merialueen ympäristövahinkoihin varautumisen yhteensovittamiseksi ovat Länsi-Suomen pelastuslaitokset ja Länsi-Suomen merivartiosto laatineet yhteistoimintasuunnitelman. Tämän perusteella on sovittu mm. varautumisen rajaukset ja johtamisen periaatteet vahingon aikana. Suunnitelma ohjaa myös pelastuslaitoksia toimimaan yhteistyössä keskenään ja mahdollistaa mm. yhteensopivan torjuntakaluston, torjuntataktiikan, vapaaehtoistoimijoiden koordinoimisen ja huollon suunnittelun. Länsi-Suomen merivartioston ja pelastuslaitosten välinen yhteistoimintasuunnitelma on liitteenä (Liite 6).

Ympäristövahinkojen torjuntaan liittyy laaja toimijoiden kokonaisuus, joka muodostuu viranomaisista, vapaaehtoistoimijoista sekä liike-elämän organisaatioista. Tämän osalta on määritetty, että pelastuslaitos vastaa laajan ja pitkäkestoisen ympäristövahinkojen torjuntatehtävän aikana vapaaehtoishenkilöstön (vapaaehtoinen pelastuspalvelu) varustamisesta ja organisoimisesta. Tämä edellyttää yhteistoiminnan lisäksi taloudellisia resursseja osaamisen, valmiuden ja suorituskyvyn ylläpitämiseksi.

3 RESURSSIT

3.1 Torjuntaviranomainen

Alueen pelastustoimen pelastusviranomaisia ovat pelastuslaitoksen ylin viranhaltija ja hänen määräämänsä pelastuslaitoksen viranhaltijat sekä alueen pelastustoimen asianomainen monijäseninen toimielin.

Pelastustoiminnan (torjuntatöiden) johtajana pelastuslaitoksen osalta toimii:

- pelastusyksikön johtaja
- päivystävä palomestari
- päivystävä päällikkö

Pelastuslain mukaan Rajavartiolaitos huolehtii pelastustoiminnasta Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä tapahtuneissa alusöljyvahingoissa ja aluskemikaalivahingoissa ja sovittaa yhteen siihen varautumista. Tässä tehtävässä Meripelastuskeskus toimii Suomea sitovien kansainvälisten meriympäristövahinkojen torjuntaa koskevien sopimusten yhteyspisteenä ja vastaa tällaisten sopimusten edellyttämistä alusöljy- ja aluskemikaalivahinkoihin liittyvien ilmoitusten tekemisestä muille valtioille.

3.2 Torjuntaan osallistuvat muut toimijat

Ympäristövahinkoihin varautumiseen ja varsinaiseen torjuntatyöhön osallistuu lähes poikkeuksetta laaja toimijajoukko, joka kattaa viranomaisten, vapaaehtoisten ja liike-elämän muodostaman kokonaisuuden. Kunnat ja kuntien omistamat liikelaitokset osallistuvat suorituskykyjensä mukaan ympäristövahinkojen torjuntaan, varautumiseen ja varsinaiseen torjuntaan. Edellä mainitun lisäksi kunnan tulee tarvittaessa huolehtia öljyvahinkojen jälkitorjunnasta, ellei vahingon aiheuttaja siitä pysty huolehtimaan.

Pelastuslaitos vastaa torjuntatyöhön liittyvän vapaaehtoishenkilöstön varustamisesta siten, että kukin vapaaehtoisjärjestö kykenee omatoimiseen toimintaan torjuntatyön alkuvaiheen aikana. Tämän suorituskyvyn kehittäminen edellyttää riittävää taloudellista panostusta.

Viranomaisten ja toimijoiden kanssa pidetään yhdessä sovittavia koulutustilaisuuksia ja toiminnallisia harjoituksia määräajoin.

4 PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMINEN SAARISTOMEREN ALUSÖLJY- JA ALUSKEMIKAALIONNETTOMUUKSISSA

Pelastuslain mukaan pelastustoiminnan johtaja on siltä pelastustoimen alueelta, josta onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa. Saariston maa-alueilla (saaret) tapahtuneissa onnettomuuksissa johtovastuussa on aina pelastusviranomaisen, joka suorittaa tehtävän edellyttämät toimenpiteet ja tekee päätöksen pelastustoiminnan lopettamisesta. Pelastustoimintaan osallistuu tehtävän mukainen määrä eri yhteistyötahoja ja toimijoita. Pelastustoiminnan päätyttyä tehtävässä siirrytään jälkitorjuntavaiheeseen, josta on säädetty erikseen.

Suomen aluevesillä aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä tapahtuneissa alusöljyvahingoissa ja aluskemikaalivahingoissa pelastustoiminnan johtajan asettaa kuitenkin Rajavartiolaitos.

Länsi-Suomen alueen pelastuslaitokset ja Länsi-Suomen merivartiosto ovat laatineet yhteistoimintasuunnitelman, jossa kuvataan varautumisen ja pelastustoiminnan johtamisen rajat. Yleisjohtovastuun raja kaikilla suunnitelma-alueilla Rajavartiolaitoksen ja pelastuslaitoksen kesken on kotimaan liikennealueen II ulkoraja. Rajavartiolaitos vastaa lähtökohtaisesti tehtävän yleisjohdosta, mikäli alusöljy- tai kemikaalionnettomuus tapahtuu kotimaan liikennealue II:n ulkopuolella.

Yleisjohtovastuu on lähtökohtaisesti pelastustoimella, mikäli onnettomuus tapahtuu kotimaan liikennealue II:n sisäpuolella. Tehtävän luonteen tai vallitsevien olosuhteiden vuoksi yleisjohtovastuusta voidaan päättää erikseen tapauskohtaisesti. Johtovastuun raja on kuvattu karttapohjalla suunnitelman liitteissä. Tilanteen edetessä yleisjohtovastuu voidaan tarvittaessa siirtää keskenään sopimalla osapuolelta toiselle tapauskohtaisesti.

Pelastustoimintaa johtava viranomaisen (pelastuslaitos, Rajavartiolaitos) ilmoittaa toiselle osapuolelle myös pienemmistä, omalla organisaatiolla suoritetuista pelastustehtävistä merialueella.

Johtovastuun raja ei määritä varautumisen rajaa. Rajavartiolaitos ja pelastuslaitokset varautuvat toimimaan torjuntatehtävissä johtovastuurajan molemmin puolin. Pelastuslaitoksella ei toistaiseksi ole aluksia katsastettuna kotimaan liikennealueelle III.

Länsi-Suomen merivartioston ja länsirannikon pelastuslaitosten yhteistoimintasuunnitelma: Alusöljy- ja aluskemikaalionnettomuus Liite 6

4.1 Pelastuslaitoksen yksiköiden johtaminen

Pelastuslaitoksen henkilöstön ja kaluston osalta toimintaa johtaa aina pelastusviranomaiseksi nimetty henkilö, ellei tehtävän aikana muuta sovita. Pelastuslaitoksen pelastustoiminnan johtamisjärjestelmä on kuvattu pelastustoimen palvelutasopäätöksessä ja sitä on täsmennetty pelastuslaitoksen sisäisillä ohjeilla.

Avomerialueella tai talousvyöhykkeellä tapahtuneissa alusöljy- ja aluskemikaalivahingoissa pelastuslaitoksen yksiköt toimivat Rajavartiolaitoksen asettaman pelastustoiminnan johtajan johdossa.

5 PELASTUSTOIMINTA

5.1 Torjuntayksiköt

Pelastuslaitoksen ja yhteistyötahojen torjuntakalusto maa- ja merialueilla on kuvattu liitteissä.

5.2 Torjuntatoimiin varautuminen merialueella

Suomessa kotimaan meriliikenne jaetaan kolmeen liikennealueeseen seuraavasti:

- a) kotimaan liikenteen liikennealue I käsittää joet, kanavat, satamat, järvet sekä sellaiset sisäsaaristoalueet, jotka eivät ole välittömästi alttiina aavalta mereltä tulevalle merenkäynnille, samoin kuin lyhyet suojaamattomat väyläosuudet sisäsaaristossa;
- b) kotimaan liikenteen liikennealue II käsittää ulkosaariston ja sellaiset saaristoalueet, jotka ovat välittömästi alttiina aavalta mereltä tulevalle merenkäynnille;
- c) kotimaan liikenteen liikennealue III käsittää avomerialueet kotimaanliikenteessä.

Varsinais-Suomen pelastuslaitos varautuu alueellaan alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntatoimiin kotimaan liikennealueilla I ja II.

Pelastuslaitos varautuu kotimaan liikennealueilla I ja II tapahtuneiden ympäristö- ja onnettomuuksien torjuntaan siten kuin asiasta on sovittu mm. Länsi-Suomen alueen yhteistoimintasuunnitelmassa. Osassa liikennealuetta II (esim. sääolosuhteiden vaikutuksesta) ja käytännössä kokonaan liikennealueella III torjuntatoimissa tukeudutaan muiden yhteistyö- ja torjuntaviranomaisten alus- ja torjuntaresursseihin.

Pelastuslaitoksen aluskalusto on avovesikaudella sijoitettu riskianalyysin mukaisesti kotisatamiin. Aluskalustoa käyttävät sekä päätoimiset että sopimuspalokuntien henkilöstö, jolla on toimintaan oikeuttava koulutus ja osaaminen. Alusten kotisatamat ovat liitteenä.

Pelastuslaitos pyrkii kehittämään suorituskykyään suunnitelmakaudella siten, että pelastuslaitoksella on nykyistä parempi suorituskyky toimia myös kotimaan liikennealue III:n vesialueilla. Jääolosuhteissa pelastuslaitoksen kalustolla ei ole juuriakaan teknisiä mahdollisuuksia torjua ympäristövahinkoa.

Olosuhteiden vaikutuksesta (esim. voimakas tuuli, korkea aallokko, jääolosuhteet) pelastuslaitos tukeutuu yhteistyöviranomaisten resursseihin ja suorituskykyyn tehtävän niin vaatiessa.

Öljyntorjunta-alusten ja veneiden kotisatamat

Liite 7

5.3 Nopean toiminnan puomikalusto

Pelastuslaitos on hankkinut nopean toiminnan puomikalustoa, jolla kyetään saaristo-olosuhteissa avovesikaudella käynnistämään onnettomuusaluksen puomitus perinteistä puomikalustoa nopeammin. Pelastuslaitoksen alueelle on sijoitettu nopeaa puomitustoimintaa varten pisteet, joihin puomit on sijoitettu. Pikapuomien sijoituspaikat ovat Uudessakaupungissa, Taivassalossa, Turussa, Pärnäsissä, Houtskarissa sekä Dragsfjärdissä. Pikapuomikaluston hankintaa ja sijoittamista kehitetään edelleen suunnittelukaudella 2020–2024 huomioiden mm. alueella liikkuvat muut kuin viranomaistoimijat.

Nopean toiminnan puomitussuunnitelma
Meritoiminnan vasteet

Liite 8
Liite 9

5.4 Rantatorjunta Saaristomerellä alusöljyvahingoissa

Saaristomeren alueen alus- ja laivaliikenne on jatkuvassa kasvussa ja tämä aiheuttaa mm. ennakkosuunnittelulle haasteita. Laivojen kuljettama lasti, koko ja alusten turvallisuus ovat merkittävässä roolissa varautumisen kannalta.

Pelastuslaitoksella on johtamis- ja torjuntakykyä käynnistää Saaristomeren alueen ympäristövahinkojen torjunta yhteistyössä eri viranomaisien kanssa. Saaristomeren alue on haastava muun muassa siksi, että laivaväylät kulkevat lähellä ranta-alueita, joilla sijaitsee myös luonnonsuojelualueita. Tiedossa olevien riskiarvioiden perusteella rantatorjuntaa on kehitetty edellisillä suunnitelmakausilla siten, että vene- ja puomikalustoa on uusittu. Tämän lisäksi Saaristomeren alueelle on sijoitettu pika-puomia, jolla pyritään rajamaan päästöä ennen raskaamman puomikaluston paikalle saamista.

Lisäksi alueen sopimuspalokuntien henkilöstöä on pätevoidetty toimimaan pelastuslaitosten alusten kippareina.

Pelastusviranomaisen johtama rantatorjunta on moniulotteista ja siinä on otettava huomioon erilaisten rantatyyppien luontoarvot ja puhdistusvaatimukset. Rantatorjuntaan osallistuvien tahojen vastuut ja tehtävänjako pyritään määrittämään ennalta. Rantatorjuntaa kehitetään erityisesti vapaaehtoisjärjestöjen (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu) kanssa, joilla on hyvä osaaminen ja suorituskyky. Tätä valmiutta kehitetään edelleen mm. käynnissä olevan Oil Spill -hankkeella.

Rantatorjuntaan sisältyy myös saneeratun jätteen logistiikka, käsittely, välivarastointi ja loppukäsittely. Tämä prosessi suunnitellaan siten, että se toimii myös laajojen ja pitkäkestoisten kansallisten ympäristövahinkojen aikana.

Rantatorjunta Saaristomerellä alusöljyvahingoissa

Liite 10

5.5 Hälytysjärjestelmä ja vahinkoilmoitusten tekeminen

Pelastuslaitos ylläpitää pelastustoimen palvelutasopäätöksen mukaista johtamis- ja pelastusvalmiutta alueellaan ja pelastusmuodostelmat hälytetään tehtäviinsä ennakoon laadittujen hälytysohjeiden mukaan. Pelastuslaitos on ohjeistanut hätäkeskuksen suorittamaan riskiarvion mukaisen muodostelman hälyttämisen, jonka jälkeen tehtävä siirtyy pelastuslaitoksen johdettavaksi, ellei sitä ole määritetty toisen viranomaisen tehtäväksi (esim. alusöljyvahinko aavalla merellä). Pelastuslaitoksen voi hälyttää myös muu toimivaltainen viranomainen (esim. Rajavartiolaitos tai poliisi).

Pelastustoimintaa johtava viranomainen voi päätöksellään muuttaa hälytettyä muodostelmaa ja hän myös vastaa toiminnan yhteensovittamisesta, tiedottamisesta jne.

Pelastustoiminnan johtajan tehtävänä on ilmoittaa ympäristövahingoista myös muille yhteistyöviranomaisille kuten ko. kunnan ympäristöviranomaiselle, Varsinais-Suomen ELY-keskukselle ja tarvittaessa Suomen ympäristökeskukselle.

6 TIEDOTTAMINEN ONNETTOMUUSTILANTEISSA

Pelastustoimen vastuulle kuuluvissa ympäristövahingoissa sisäisestä ja ulkoisesta tiedottamisesta vastaa pelastustoiminnan johtaja tai hänen määräämänsä henkilö. Mikäli torjuntatöihin osallistuu useita eri viranomaisia, vastaa pelastustoiminnan yleisjohtaja kokonaisvaltaisesta tiedottamisesta, mutta toimialojen johtajat huolehtivat toimialaansa kuuluvien tehtävien tiedottamisesta pelastustoiminnan johtajan kanssa sovitulla tavalla. Mikäli pelastustoimintaa johtaa Rajavartiolaitos, vastaa se edellä mainitusta pelastustoimintaan liittyvästä tiedottamisesta, jollei toisin sovita.

Pelastuslaitos noudattaa toiminnassaan sisäistä ohjetta onnettomuustilanteiden aikaisesta tiedottamisesta.

Onnettomuustilanteen aikaisen tiedottamisen ohje

Liite 11 Suojaustaso IV

7 TORJUNTAHENKILÖSTÖN KOULUTUS

7.1 Pelastuslaitoksen henkilöstön koulutus

Maa-alueiden torjuntakoulutus sisältyy pelastustoiminnassa toimivan päätoimisen henkilöstön peruskoulutukseen. Sopimuspalokuntien henkilöstön peruskoulutus perustuu alan järjestöjen öljyvahingon ja vaarallisten aineiden vahingon torjuntakursseihin.

Pelastusalan oppilaitokset eivät pysty tarjoamaan riittävää perus- ja jatkokoulutusta ympäristövahinkojen torjunnassa merialueilla. Valmiutta on pyritty ylläpitämään viranomaisten sisäisillä ja keskinäisillä harjoituksilla.

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua mm. Rajavartiolaitoksen tarjoamiin koulutuksiin (mm. MER1 -koulutus). Tätä koulutusmallia hyödynnetään myös jatkossa osana pelastushenkilöstön koulutusta.

Merialueiden suorituskyvyn lisäämiseksi toteutetaan alusten käyttöhenkilöstön koulutusta (koneenhoitaja, laivurikoulutus). Toteutuksessa huomioidaan sekä ruotsin- että suomenkielinen koulutustarjonta. Alusten kuljettamiseen oikeuttavat tutkinnot suoritetaan auktorisoitujen oppilaitosten toimesta.

7.2 Harjoitustoiminta

Henkilöstön osaamista ylläpidetään suunnitelmakauden aikana koulutuksella ja harjoituksilla. Yhteiskoulutuksia sekä yhteisiä harjoituksia merialueilla pidetään Länsi-Suomen merivartioston kanssa suunnitelmien mukaisesti. Koulutusta pyritään kohdentamaan erityisesti aluskemikaalivahinkojen torjunnan suorituskyvyn lisäämiseen.

Merialueilla merkittävin yksittäinen harjoituskokonaisuus on Saame-harjoitukset, joissa harjoitellaan usean vuorokauden aikana ympäristövahingon torjuntaa yhdessä viranomaisten ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Suunnittelukaudelle sijoittuu myös Suomessa järjestettävä laaja kansainvälinen ympäristövahingon torjuntaharjoitus, joka toteutetaan HELCOM-organisaation toimesta.

Pelastuslaitoksen henkilöstön taitoa ylläpitävä koulutus toteutetaan pelastuslaitoksen koulutusohjelman mukaisesti, ja siinä huomioidaan pelastuslaitoksen meritoimintaohjeen vaatimukset. Sopimuspalokuntien koulutusta pyritään lisäämään ja kehittämään.

Vapaaehtoisen pelastuspalveluhenkilöstön (meripelastusyhdistykset, WWF, MPK yms.) kouluttaminen organisoidaan suunnitelmakaudella siten, että vapaaehtoisjärjestöjen ympäristövahinkojen torjunnan suorituskyky voidaan entistä tehokkaammin kohdentaa jatkossa osaamisen mukaan.

7.3 Kuntien öljytorjunnasta vastaavien koulutus

Öljyvahinko vaikuttaa usein laajasti kunnan toimintaan varsinkin, jos kyseessä on laaja meri- ja sisävesialueen ympäristövahinko. Vahingon torjunnan jälkeinen jälki- torjunta ja ennallistaminen edellyttävät osaamista ja yhteistyötä eri toimijoiden

kanssa. Pelastuslaitos pitää tiivistä yhteyttä kuntien öljyntorjunnasta vastaavien henkilöiden kanssa.

Kuntien varautumisen tukemiseksi laadittu tietopaketti käsittelee ohjeistusta erityisesti rannikkokaupunkien ja kuntien viranhaltijoille, mutta soveltuvin osin tietoa voivat hyödyntää myös muiden kaupunkien ja kuntien viranhaltijat. Tietopaketti on laadittu Turun ammattikorkeakoulun Archoil-hankkeessa.

Opetuspaketti kuntien öljyntorjunnasta vastaaville

Liite 12

8 TORJUNTAKALUSTO JA TARVIKKEET

8.1 Nykyinen torjuntakalusto

Pelastuslaitoksen ympäristövahinkojen torjuntakalusto on sijoitettu paloasemille sekä merialueiden osalta kolmelle varikolle. Tiedot hankitusta kalustosta on luetteloitu kansalliseen tietojärjestelmään, jonka kautta suoritetaan mm. pelastuslaitoksen hankintojen korvaushakemukset.

Torjuntavalmiudessa oleva torjuntakalusto on luetteloitu pelastuslaitoksen Tilannekeskuksessa.

Suunnittelukaudella kehitetään edelleen mallia, jonka mukaan pelastuslaitoksen hallinnassa oleva ympäristövahinkojen torjuntamateriaali saadaan käyttöön onnettomuustilanteen aikana nopeasti. Valmisteluun liittyy sekä varikoiden että torjuntalusten ja kaluston logistiikka. Valmistelussa huomioidaan myös, miten pelastuslaitoksen hallussa olevaa torjuntamateriaalia voidaan logistisesti siirtää muualle Suomeen tilanteen vaatiessa.

Öljyntorjunta-alusten ja veneiden kotisatamat
Öljypuomikaluston sijoitus

Liite 7
Liite 13

8.2 Torjuntakaluston hankinta ja päivittäminen

Pelastuslaitoksen valmius pohjautuu ympäristöministeriön julkaisuun (Suomen ympäristövahinkojen kokonaisselvitys 2017–2025), jonka mukaan merialueella tulee varautua n. 20 000 tonnin öljypäästön hallintaan. Tämä edellyttää merkittävää teknistä valmiutta ja jatkuvaa toimintavalmiutta. Ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelmalla vuosille 2020–2024 pyritään jatkamaan aikaisemmin käynnistettyä valmiuden ylläpitämistä ja kehittämistä niin maa- kuin merialueillakin.

Torjuntavalmiuteen liittyviin merkittäviin hankintoihin ja investointeihin pyritään saamaan tarvittavat Öljysuojarahaston ennakkopäätökset toiminnan ylläpitämiseksi. Valmistelussa ja erityisesti pelastustoiminnan suunnittelussa huomioidaan Öljysuojarahaston tiedote, jonka mukaan rahasto on tiukentamassa korvausmenettelyään seuraavien vuosien aikana. Rahaston ilmoituksen mukaan korvattavia hankkeita ovat jatkossa vain erityisen merkittävät hankinnat mutta esim. uusien alusten ja muiden ajoneuvojen osalta korvausta ei lähivuosina makseta.

Pelastuslaitos pyrkii kehittämään suorituskykyään ympäristövahinkojen torjunnassa ml. aluskemikaalivahinkojen aiheuttamat riskit. Ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelmassa on hankintasuunnitelma, jonka tavoitteena on ylläpitää nykyistä suorituskykyä ja samalla kehittää ympäristövahinkojen torjuntavalmiutta mahdollisuuksien mukaan. Kehittämiskohteina on mm., että pelastuslaitos kykenee oman alueen (liikennealueet I ja II) tehtävien lisäksi toimimaan tarvittaessa muuallakin Suomen maa- ja merialueilla.

8.3 Kaluston varastointi, kuljetus ja huolto

Maa- ja merialueiden ympäristövahinkojen torjuntakalusto on toiminnan nopean

käynnistämisen varmistamiseksi sijoitettu paloasemille ja öljyntorjuntavarikoille. Varastot on suunniteltu siten, että niitä voidaan tarvittaessa käyttää eri pelastusviranomaisten toimesta. Varastojen määrää on karsittu edellisellä suunnitelmakaudella tavoitteena keskittää kalustoa isompiin kokonaisuuksiin torjuntatyön ja logistiikan kehittämiseksi. Esimerkiksi Pansion ja Naantalin alueiden pienemmät varastot korvattiin keskittämällä toiminnot Pansion alueelle perustettuun keskusvarastoon. Pelastuslaitoksen ympäristövahinkojen torjuntakaluston varastojen sijainnit on kuvattu kohdassa Öljyntorjuntavarikot sekä liitteessä 14.

Öljyntorjuntakaluston päivittäiset huoltotoimet suoritetaan laitoksen omana työnä. Suuremmat korjaukset ja huollot sekä torjunta-alusten talvitelakoinnit huoltoineen suoritetaan ostopalveluna.

Onnettomuustilanteen aikana torjuntakalusto voidaan siirtää pelastuslaitoksen omalla kalustolla ja tarvittaessa käytetään myös kaupallisia toimijoita.

Suunnitelmaan sisältyy myös yhteistyön kehittäminen kuljetus- ja logistiikkatoiminnan osalta Rajavartiolaitoksen kanssa mm. Paraisten Pärnäisten varikon toiminnan osalta, vaikka uushankintoihin ei lähivuosina saada korvausta Öljysuojarahastosta.

Pelastuslaitoksen öljyntorjuntavarastojen sijoitus

Liite 14

9 ÖLJYVAHINGOJEN JÄLKITORJUNTA, ÖLJYJÄTTEEN VASTAANOTTO, VARASTOINTI JA JATKOKÄSITTELY SEKÄ MAASTON PUHDISTUS

Öljyvahingon jälkitorjunnalla tarkoitetaan vahinkojätteiden käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä sekä maaston puhdistusta ja ennallistamista sen jälkeen, kun varsinainen pelastustoiminta on päättynyt. Jälkitorjunta voidaan käynnistää myös varsinaisen pelastustoiminnan aikana. Saneerattu ympäristövahingosta aiheutunut jäte on pyrittävä käsittelemään siten, että käsittely ei aiheuta lisäongelmia torjutun vahingon lisäksi.

Jälkitorjunta kuuluu nykyainsäädännön mukaan kunnan vastuulle. Kunnan eri viranomaisten ja laitosten tulee osallistua öljyvahinkojen torjuntaan ja huolehtia tarvittaessa öljyvahingon jälkitorjunnasta.

Yksittäisistä pienistä öljyvahingoista (esim. öljyvuoto ajoneuvon moottorin vaurioitumisen yhteydessä) kerättyjä jätteitä varten on paloasemilla erillisiä jäteastioita jätteen tilapäissäilytystä varten.

Laajoissa ja pitkäkestoisissa ympäristöonnettomuuksissa kertyneen jätteen jälkikäsitteilyä ei ole Suomessa suunniteltu riittävästi. Suomesta toki löytyy laitoksia, joilla on kyky käsitellä kerättyä jätettä, mutta suuren tehtävän aikana kerätyn jätteen käsittely on vielä puutteellista. Asia edellyttää kansallista valmistelua (prosessia), johon pelastuslaitosten oma suunnittelu kytkeytyy.

Suuremman öljy- tai muun ympäristövahingon osalta Saaristomeren alueella pelastuslaitos on yhdessä Turun AMK:n Archoil-hankkeen kanssa suunnitellut kohteet, joita voidaan hyödyntää kerätyn jätteen tilapäisinä vastaanottoaikkoina (ns. logistiset pisteet). Tällä mahdollistetaan merestä kerätyn jätteen kuljetuslogistiikan käynnistyminen jätteen edelleen käsittelylle. Kemikaalionnettomuuksista kerätyn jätteen osalta vastaanottoaikat selvitetään aina ainekohtaisesti.

Vapaaehtoisjärjestöt ovat osaltaan varautuneet öljyvahingon torjuntaan kouluttamalla ja varustamalla henkilöitään. Vapaaehtoisilla on hyvää osaamista rantatorjunnassa lisäksi mm. öljyyntyneiden luonnon eläinten puhdistamisessa (BCU-yksikkö). Archoil-hankkeen yhteydessä kartoitettiin BCU-yksikön toiminnan edellyttämät paikat, jotka on sijoitettu myös mm. kansalliseen tietojärjestelmään (Boris2-järjestelmä). BCU-yksikkö on sijoitettu Itä-Uudenmaan pelastuslaitokselle, josta se on saatavissa tarvittaessa kaikkialle Suomeen.

Varsinais-Suomen alueella olevat lintujen hoitoyksiköille (BCU) soveltuvat paikat
Liite 15

Jälkitorjuntavaiheen jälkeinen vahinkoalueen ennallistaminen kuuluu myös kunnan vastuulle. Tässä työssä kuntaa tukevat pelastuslaitoksen lisäksi ympäristöviranomaiset sekä liike-elämän osaajat.

Muun kuin vahinkotapauksessa syntyneen jäteöljyn, öljyisen jätteen tai öljypitoisen seoksen vastaanotto, varastointi ja jatkokäsittely perustuvat jätelain mukaisiin järjestelyihin ja ympäristöministeriön niistä erikseen antamiin ohjeisiin.

Logistiset pisteet Saaristomerellä	Liite 16 A
Logistiset pisteet kartalla	Liite 16 B
Öljyvahinkojätteen käsittelykapasiteetti Suomessa	Liite 16 C
Öljyisen jätteen välivarastointi Rakennuspoolin valm.harj.	Liite 16 D

10 RISKIKOhteet

10.1 Pohjavesialueet

Lain mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus luokittelee pohjavesialueiden soveltuvuuden ja suojelutarpeen perusteella seuraavasti:

- 1-luokkaan vedenhankintaa varten tärkeän pohjavesialueen, jonka vettä käytetään tai jota on tarkoitus käyttää yhdyskunnan vedenhankintaan taikka talousvetenä enemmän kuin keskimäärin 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai yli viidenkymmenen ihmisen tarpeisiin
- 2-luokkaan muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan pohjavesialueen, joka pohjaveden antoisuuden ja muiden ominaisuuksiensa perusteella soveltuu 1 kohdassa tarkoitettuun käyttöön

E-luokkaan luokitellaan lisäksi pohjavesialueet, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen. Pohjavesialueiden kuntakohtainen kartointus on ohessa.

Lähde: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Vesiensuojelu/Pohjaveden_suojelu/Pohjavesialueet?f=VarsinaisSuomen_ELYkeskus

10.2 Suojelualueet ja muut tärkeät suojelukohteet

Pelastustoiminnan kannalta on tärkeää, että tiedossa olevat suojelukohteet ja vastaavat kohteet on tunnistettu yhdessä eri toimijoiden kanssa ja niiden paikat ovat tiedossa. Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueen tärkeimmät suojelualueet ovat tiedossa pelastuslaitoksen tilannekeskuksessa. Maakunnan tärkeimmät suojelualueet ja muut suojelukohteet ovat liitteessä.

Natura-alueet määritellään ympäristöhallinnon yhteisessä verkkopalvelussa (ymparisto.fi).

10.3 Palavan nesteen varastot, joissa on öljyä yli 100 m³

Suunnitelmassa huomioidaan alueella sijaitsevat palavien nesteiden varastot. Pelastuslaitos suorittaa kohteissa valvontakäyntejä, joiden yhteydessä arvioidaan myös ympäristövahinkoihin varautuminen yrityksen osalta.

Osa kohteista on ulkoisen pelastussuunnitelman edellyttämiä kohteita (UPS), joissa harjoitellaan määräajoin yhteistoimintaa. Tällöin arvioidaan myös ympäristövahinkojen varautuminen osana yrityksen suojelutoimintaa.

Suuronnettomuusvaarakohteet

Liite 17

10.4 Laivanrakennus- ja korjaustelakat

Pelastuslaitoksen alueella toimii merkittäviä laivateollisuuden yrityksiä, joilla on velvollisuus varautua myös ympäristösuojeluun. Pelastuslaitos suorittaa kohteissa valvontakäyntejä, joiden yhteydessä katsotaan myös öljyntorjuntaan liittyviä asioita. Valvontakäynnit suoritetaan yhdessä eri viranomaisten ja ao. toimijan kanssa.

10.5 Satamat

Alueen suurimmat ulkomaan liikenteen kauppasatamat on esitetty suunnitelman liitteessä. Satamat varautuvat omassa toiminnassaan myös ympäristövahinkojen torjuntaan, jota ohjataan myös pelastuslain mukaan. Suunnittelukaudella on perusteltu lisätä satamien ja pelastuslaitoksen yhteistyötä, koska erilaisten kemikaalien osuus kuljetuksissa on kasvussa. Tämä aiheuttaa yhteistoiminnassa tapahtuvaa varautumista.

Satamat

Liite 18

10.6 Uimarannat

Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueella on 20 kpl ns. EU-raportoitavia uimarantoja, jotka sijaitsevat kuntien alueilla. Rannoilla oleskelee varsinkin kesäaikaan runsaasti väkeä ja samalla kasvaa myös ympäristövahinkojen mahdollisuus. Tästä johtuen asia on huomioitu myös pelastuslaitoksen valmistelussa.

Uimarannat Varsinais-Suomessa

Liite 19

10.7 Alusten suojasatamat Saaristomerellä

Suojasatama on paikka (esim. satama, luonnonsatama tai muu paikka), johon onnettomuuteen joutunut alus voidaan siirtää hallitusti, ellei alusta saada muuhun turvalliseen paikkaan. Suojasatama on myös paikka, jossa aluksesta vuotava päästö saadaan rajattua ja tarvittaessa kerättyä. Pelastuslain mukaan Rajavartiolaitos voi määrätä ryhdyttäväksi sellaisiin alusta koskeviin toimenpiteisiin, jotka katsotaan välttämättömiksi onnettomuuden laajenemisen vähentämiseksi. Näin toimitaan myös tilanteissa, joissa pelastustoiminta on pelastuslaitoksen johtovastuulla.

Suojasatamia ja niiden valmistelua ohjataan Traficomien ja yhteistyöviranomaisten yhteistyöllä ja hankkeesta on tulossa tarkempia linjauksia vuoden 2020 aikana.

Saaristomeren suojasatamat

Liite 20 Suojaustaso IV

11 VIESTIOHJE

Pelastuslaitos noudattaa viestiohjetta, jolla ohjataan käyttäjiä käyttämään viranomaisverkkoa ja sen ominaisuuksia. Viestiohjeessa määritetään myös toiminta silloin, kun pelastustoiminnassa on mukana useita eri viranomaisia.

Meritoiminnassa voidaan käyttää myös muita viestijärjestelmiä (mm. meri-VHF) tilanteen niin vaatiessa.

Pelastuslaitoksen viestiohje

Liite 21 Suojaustaso IV

12 KEHITTÄMINEN

Suunnitelmakauden päätavoite on ylläpitää nykyistä palvelutasoa ympäristövahinkojen torjunnassa. Tavoite pohjautuu ennakkotiedolle, jonka mukaan valmiuden päärahoittaja, Öljysuojarahasto, tiukentaa seuraavien vuosien korvausprosessiaan. Tämä tarkoittaa, että erilaisiin uushankintoihin ei juurikaan saada korvauksia. Pelastustoimintaa on kuitenkin perusteltua kehittää asiakaspalvelun kehittämiseksi. Tähän liittyen on määritetty kärkihankkeet, jotka suunnittelukaudelle 2020–2024 ovat seuraavat:

- ❖ Henkilöstön osaamisen kehittäminen ympäristöonnettomuuksien osalta
- ❖ Aluskaluston suorituskyvyn ylläpito uusimalla korvaavin hankinnoin nykyistä aluskalustoa kokonaismäärää lisäämättä
- ❖ Ympäristövahinkojen torjunnan suorituskyvyn kehittäminen erityisesti kemikaalitorjuntavälineiden osalta
- ❖ Pelastustoimintaan sisältyvän henkilö- ja kalustokuljetuslogistiikan kehittäminen
- ❖ Vapaaehtoistoimijoiden roolin täsmentäminen osana pelastustoimintajärjestelmää
- ❖ Pelastustoiminnan kehittäminen merialueilla siten, että pelastuslaitoksella on suorituskykyä toimia myös kotimaan liikennealueen II ulkopuolella (avun antaminen oman alueen ulkopuolelle esim. muille pelastuslaitoksille)

Muuta kehittämistyötä tehdään yhteistyötä lisäämällä, eri toimijoiden roolituksia täsmentämällä sekä harjoittelemalla eri organisaatiotasojen toimintaa.

Kaluston hankintasuunnitelma on liitteenä.

13 LIITELUETTELO

	Liite Nro
Meriliikenne ja liikennemäärät saaristossa	1
Hankittava öljyvahinkojen torjuntakalusto	2
Alueselvitys, Saaristomeren suunnitelma-alue	3 A
Riskianalyysi, Saaristomeren suunnitelma-alue	3 B
MIRG Toimintaohje FIN MIRG SOP 1-18	4
Kuntien öljyntorjunnan yhdyshenkilöt	5
Länsi-Suomen merivartioston ja länsirannikon pelastuslaitosten yhteistoimintasuunnitelma	6
Öljyntorjunta-alusten ja veneiden kotisatamat	7
Nopean toiminnan puomitussuunnitelma	8
Meritoiminnan vasteet	9
Rantatorjunta Saaristomerellä alusöljyvahingoissa	10
Onnettomuustilanteen aikaisen tiedottamisen ohje	11
Opetuspaketti kuntien öljyntorjunnasta vastaaville	12
Öljypuomikaluston sijoitus	13
Pelastuslaitoksen öljyntorjuntavarastojen sijoitus	14
Varsinais-Suomen alueella olevat lintujen hoitoyksiköille (BCU) soveltuvat paikat	15
Logistiset pisteet Saaristomerellä	16 A
Logistiset pisteet kartalla	16 B
Öljyvahinkojätteen käsittelykapasiteetti Suomessa	16 C
Öljyisen jätteen välivarastointi, Rakennuspoolin valmiusharjoitus	16 D
Suuronnettomuusvaarakohteet	17
Laivanrakennus- ja korjaustelakat	20
Satamat	18
Uimarannat Varsinais-Suomessa	19
Saaristomeren suojasatamat	20
Pelastuslaitoksen viestiohje	21